

Türk Edebiyatında Nur-ı Muhammedî Konulu Eserler ve Çağatayca Nur-name – 2

Works on Nur-ı Muhammedi in Turkish Literature and Nur-name 2 in Chagatai

Perihan ÖLKER * Öz

Nur-ı Muhammedî ya da Hakikat-i Muhammediye olarak bilinen kavram tasavvufta ilk yaratılan varlığa işaret etmektedir. Felsefi ekollerin etkisiyle ortaya çıkan bu anlayışa göre kâinat bu nurdan yaratılmıştır. Bu nur, peygamberden peygambere intikal etmiş, asıl olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'de vücut bulmuş, velâyet yoluyla aktarılagelmiştir ve sayesinde de evren varlığını sürdürmektedir. Tasavvufi eserlerde sıklıkla bu kavram ele alınmaktadır ancak 17. yüzyıldan itibaren adı Nur-name olan ve sadece Nur-ı Muhammedî kavramının anlatıldığı mensur eserler görülmektedir. Bugüne kadar Osmanlı sahasında Cafer İyanî Bey ve Mustafa Takî Efendi tarafından yazılan Nur-nameler tespit edilmiş ve yayımlanmıştır. Ancak Çağatay sahasında son dönem Çağatay Türkçesiyle yazılmış çok sayıda mensur Nur-name karşımıza çıkmaktadır. Bilhassa Çağatay sahasında meslek risalelerinin yer aldığı mecmualar, fütüvvetnameler, içerisinde tespit edilen Nur-nameler ahilik kültürünün önemli bir parçası olarak yerini bulmuştur. Bu çalışmada Nur-ı Muhammedî kavramı ele alınmış; Osmanlı Türkçesi ve Çağatay Türkçesiyle yazılmış Nur-nameler tanıtılarak Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi'nde 13758 arşiv numaralı Çağatayca Nur-name üzerinde durulmuştur. Mensur eserin çeviri yazıyla aktarımının yanı sıra Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmış, dikkati çeken dil ve yazım unsurlarına değinilmiş ve bu doğrultuda eserin klasik dönem sonrası Çağatay Türkçesiyle yazıldığı da ortaya konmuştur.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü
olkerperihan@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2603-3639
Konya / TÜRKİYE

* Assoc. Prof. Dr., Selçuk University,
Faculty of Letters, Department of
Turkish Language and Literature
olkerperihan@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2603-3639
Konya / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Nur-ı Muhammedî, Hakikat-i Muhammediye, Son Dönem Çağatay Türkçesi, Çağatayca.

Abstract

The concept known as Nur-ı Muhammadi (The Light of Muhammad) or Hakikat-i Muhammadiye (The Truth of Muhammad) refers in Sufism to the first being created. According to this understanding, which emerged under the influence of philosophical schools, the universe was created from this light. It was handed down from prophets to prophets, finally taking shape in Muhammad's person (pbuh). It was handed through guardianship, and thanks to it, the universe continues to exist. This concept is frequently discussed in Sufi works, but since the 17th century, prose works titled Nur-name have been written where only Nur-ı Muhammedi is described. Nur-

Başvuru/Submitted: 29/01/2023

Kabul/Accepted: 28/07/2023

names written by Cafer İyani Bey and Mustafa Takî Efendi have been identified so far in the Ottoman field of study. However, many prose Nur-names written in Chagatai Turkish are encountered in the Chagatai realm. Nur-names, which were identified in the journals containing the professional treatises, especially in the language of Chagatai, seem to have found their place as an important part of the Ahi community and culture. In this study, the concept of Nur-ı Muhammedî is discussed; Nur-names written in Ottoman Turkish and Chagatai Turkish are introduced and the Chagatai Nur-name with archive number 13758 in Koyunoğlu City Museum and Library is emphasised. In addition to the translation of the prose work, the translation into Turkey Turkish was made, the language and spelling elements that attract attention were mentioned and in this direction, it was revealed that the work was written in Chagatai Turkish after the classical period.

Keywords:

Nur-ı Muhammadi, Hakikat-i Muhammadiye, Late Period Chagatai Turkish, Chagatai Turkish.

Makale Bilgileri

- Atıf:** Ölker, P. (2023). Türk Edebiyatında Nur-ı Muhammedî Konulu Eserler ve Çağatayca Nur-name – 2, *Selçuk Türkiyat*, (60): 227-243.
- Etik Kurul Kararı:** Etik Kurul Kararından muaftır.
- Katılımcı Rızası:** Katılımı yok.
- Mali Destek:** Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
- Çıkar Çatışması:** Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- Telif Hakları:** Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
- Değerlendirme:** İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
- Benzerlik Taraması:** Yapıldı – iThenticate.
- Etik Beyan:** sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
- Lisans:** Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

- Ethics Committee Approval:** It is exempt from the Ethics Committee Approval.
- Informed Consent:** No participants.
- Financial Support:** The study received no financial support from any institution or project.
- Conflict of Interest:** No conflict of interest.
- Copyrights:** The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
- Assessment:** Two external referees / Double blind.
- Similarity Screening:** Checked – iThenticate.
- Ethical Statement:** selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
- License:** Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Arapçadan (نور - nevr) dilimize geçen nur; sözlük anlamı itibarıyla aydınlık, ışık, ziya anlamlarında kullanılmaktadır. Tasavvufta ise insanın ufkunu aydınlatıp hayrı ve şerri ayırt etmeyi sağlayan manevi ışık anlamında kullanılan bir terimdir¹. Sözcükle bağlantılı geliştirilen Nur-ı Muhammedî kavramı, ilk kez IX. yy'da ortaya çıkmış, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in nurunu, ilk yaratılanı, ifade etmiştir.

Felsefi düşünce ve ekollerin etkisiyle tasavvufi terminolojide kullanılmaya başlayan "Nur-ı Muhammedî" kavramı, Sehl bin Abdullah et-Tüsterî (öl. 896) tarafından ortaya konulmuştur. Et-Tüsterî'ye göre Allah, Hz. Muhammed'in nurunu kendi nurundan yaratmış, sonra onu kendi eliyle şekillendirmiştir. Bu nur Allah'ın huzurunda yüz bin sene kalmış, bu süre içinde Allah, gece gündüz yetmiş bin defa bu nuru tefekkür etmiş ve sonra bütün mahlukâtı bu nurdan yaratmıştır. Hz. Âdem'de tecelli edip ardından diğer peygamberlere intikal eden ve Hz. Peygamber'de karar kılan bu nur vefatından sonra da devam etmiş kâinat varlığını bu sayede sürdürebilmiştir (Ünlüsoy, 2020, s. 112).

Bu tasavvufi felsefeye göre ilk yaratılan varlık Âdem değil Muhammed'dir. Hatta dünya bile onun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Diğer varlıklar ise derece derece Peygamber'in varlığının bir parçasından oluşmuştur. Özetle her şey ondan var edilmiştir (Akman, 2011, s. 108).

Nur-ı Muhammedî kavramı, İlahiyat alanında gerek *din felsefesi* gerek diğer teoloji bilim dalları bağlamında, edebî eserler de referans alınarak, pek çok kez incelenmiştir. Nur-ı Muhammedî veya Hakikat-i Muhammediye, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in fiziksel varlığından ziyade yaratılan ilk varlığa işaret etmektedir. Bu varlık da âlemin yaratılma sebebi ve amacıdır. Bu kurama oldukça benzeyen anlayışların İslamiyet'ten çok önce farklı kültürlerde de var olduğu, bilhassa Hermetik kültürün tesiriyle bu kuramın İslam kültüründe yerini sağlamlaştırdığı, Çınar (2014) tarafından yapılan çalışmada, üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmada Osmanlı Türkçesi ve Çağatay Türkçesiyle yazılmış Nurnameler tanıtılarak Konya Koyunoğlu Şehir ve Müzesi Kütüphanesi'ndeki 13758 arşiv numaralı Nur-name'nin çeviri yazılı metni, Türkiye Türkçesine aktarımı, dili ve imlası ile ilgili dikkati çeken tespitler yer almaktadır. Eserin sonunda yer alan Arapça Nur-name duasının çevirisi de Türkiye Türkçesine aktarımının sonunda verilmiştir.

II. Türk Edebiyatında Nur-name

Türk edebiyatında, farklı türlerdeki eserlerde Nur-ı Muhammedî kavramına işaret edilmiştir. Bilhassa Hz. Muhammed (s.a.v.)'i konu edinen *siyer*, *şemâil-i şerif* (*hilye-i şerif*), *mevlit*, *naat* vb. türdeki eserlerde bahsi geçen kavramın ele alındığı görülmektedir. Yanı sıra pek çok manzum ve mensur tasavvufi eserde kavrama işaret edilmiştir. (Güler, 2006; Kadioğlu, 2016; İdiz, 2014; Palabıyık-Kalkandelen, 2018; Aydar, 2019).

¹ Ayrıntılı tanım ve açıklama için (Parlatır, 2017, s. 543-545).

Dinî-tasavvufi pek çok eserde bahsi geçen kavram değerlendirilmiştir ancak Türk edebiyatında, müstakil olarak doğrudan doğruya yalnızca Nur-ı Muhammedî kavramının ele alındığı ve Nur-name adıyla yazılan bir türün ortaya çıktığı görülmektedir. Bu örnekler hem Osmanlı Türkçesi hem de Çağatay Türkçesi sahasında tespit edilmiştir.

II.I. Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Nur-nameler

II.I.I. Cafer İyânî Bey tarafından yazılan Nur-name

Osmanlı sahasında şimdiye kadar Nur-name adıyla tespit edilmiş ilk eser Cafer İyânî tarafından kaleme alınmıştır. Eserin Kayseri Raşid Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'ndeki 1158 ve Ankara Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndeki 537 arşiv numaralı nüshaları üzerinde Esra Kuru (2013) çalışmıştır. Toplamda 62 varak olan eserin her bir sayfası 17 satırdır. Süleymaniye Kütüphanesi Nuruosmaniye 4998 numaralı nüshası üzerinde Turan Açık ve Mücahit Kaçar (2013a, 2013b) çalışmıştır. Bu nüsha da 37 varaktan oluşmaktadır. Açık ve Kaçar eserin hem çeviri yazıyla metnini hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış şeklini tıpkıbasımı da ekleyerek yayımlamışlardır (2013b).

Tezkireci Cafer Çelebi adıyla da tanınan İyânî, bir Osmanlı bürokratıdır. Budin'de Maliye tezkireciliği, Rumeli Eyaleti Defter Eminliği, keşif memurluğu görevlerinde bulunmuş, Tımsıyar'daki hazine defterdârlığı döneminde (1602/1603) (Kuru, 2013, s. 13, 14) âlim ve fakih dostlarının Hz. Peygamber'in nurunun niçin her şeyden evvel yaratıldığına ve diğer peygamberlerden üstün olduğuna dair menkıbeleri Arapça eserlerden Türkçeye tercüme etmesini istemeleri üzerine Nur-name'yi yazdığını sebeb-i telif bölümünde anlatmıştır. Eserin birisi yurtdışında olmak üzere on nüshası tespit edilmiştir (Açık & Kaçar, 2013a, s. 1743).

Cafer İyânî, Nur-name'yi Padişah I. Ahmed'e sunmuştur. Dört bölümden oluşan mensur eserde yer yer manzum bölümler de bulunmaktadır. Sebeb-i telif'den sonra eser dört bölüme ayrılmış, her birinin konusu da belirtilmiştir:

Bâb-ı evvel: Hazret-i resûl-i ekmele şallallâhu 'aleyhi ve sellemün nûr-ı sa'âdet-âsarınun 'âlem-i ervâhda vâkı' olan aşl u derecâtın 'iyân ve cemî' maahlûkâtdan akdem ü efdal olduğunun beyânındadır (Açık & Kaçar, 2013b, s. 118).

İkinci bâb: Ol resûl-i 'âlî-cenâb şallallâhu 'aleyhi ve sellemün rûh-i tayyibeleri ervâh-ı enbiyâ vü aşfiyâ 'aleyhimüsselâm ile 'âlem-i ervâhda vâkı' olan da 'vet ü münâsebetin ve ol 'âlî-şânun nûr-ı pür-sürûrları hürmetine hazret-i Hudâ Âdem ü Havva'ı zuhûra getirüp küh-ı Serendîbe vâsil u nâzil oluncaya dek 'izzet ü şevketlerin ve vâkı' olan gurbetlerin bildürür (Açık & Kaçar, 2013b, s. 129).

Üçüncü bâb: Nübüvvet-i Âdem 'aleyhisselâmdan hilâfet-i Şî't'e gelince Âdem ve Havvâ'nun icmâl üzere ahvâllerin beyân ve nûr-ı hazret-i sulţân-ı rûsûl aşlına varup vuşûl bulunca kimlerde varup müselsel ve muttaşıl olduğun 'iyân ider (Açık&Kaçar, 2013b, s. 145).

Dördüncü bâb: Hazret-i Ekrem şallallâhu 'aleyhi ve sellemün nûr-ı mübâreki yirin bulup karar ve mu'cizat u beyyinatı âşikâr olup kudüm-ı sa'âdet-âşârları dünyâ'ı

pür-envâr eyledügin 'iyân ve ol sultân-ı dîn ve rahmeten li-'âlemîniñ nûr-ı nübüvvetiniñ beyânundadır (Açık & Kaçar, 2013b, s.157).

Osmanlı Türkçesi sahasında 17. yüzyıl mensur eserler açısından verimli olmuş, nesir dili bu yüzyılda sanatlı üslubu oldukça geliştirmiştir. Cafer İyânî Bey'in eseri döneminin dilinin de temsilcisi olmuştur. Eserde, Nur-ı Muhammedî'nin yaratılışı ve bütün yaratılanlardan üstünlüğü; onun sayesinde insanlığın var olduğu, Nur-ı Muhammedî'nin peygamberden peygambere aktarılışı ve en son Hz. Muhammed (s.a.v.)'de yerini buluşu yer yer manzum bölümlerle sanatkârâne aktarılmıştır.

II.I.II. Mustafa Takî Efendi tarafından yazılan Nur-name

Osmanlı sahasındaki diğer bir Nur-name Mustafa Takî Efendi tarafından hazırlanmış ve 1921-1923 yılları arasında Sivas ve İstanbul'daki matbaalarda taş baskısı yapılmış mensur *Tarih-i Nûr-ı Muhammedî* adlı eserdir. 1873 yılında Sivas'ta dünyaya gelen Mustafa Takî Efendi Selim Efendi-zâde olarak tanınmış, 52 yaşında ilk mecliste Sivas mebusu olarak görev almıştır. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen yazar Sivas Sultanisi'nde tefsir ve fıkıh dersleri vermiş, Sebilürreşad ve Sırat-ı Müstakim gazetelerinde yazarlık yapmış, çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur. 1925 yılında vefat eden Mustafa Takî Efendi Sivas'ta medfundur (Yücel, 2022, s. 13-15). *Tarih-i Nûr-ı Muhammedî*'nin bütün bölümleri bugün tespit edilememiş elde edilen nüshalar üzerinden alfabe aktarımı ve sadeleştirme çalışmaları yapılmıştır (Çınar, 2011; Yücel, 2022):

Birinci cild:

Birinci cüz (1-23): Nûr-ı Muhammedî'nin hilkatinden tıynet-i Âdem'e ta'allukuna kadar (Yücel, 2022, s. 35)

İkinci cüz (24-51): Nûr-ı Muhammedî'nin tıynet-i Âdem'e ta'allukundan Âdem ve Havva'nın arza hubûtlarına kadar (Yücel, 2022, s.36-43).

Üçüncü cüz (51-96): Hubût-ı Âdem'den velâdet-i İbrahim'e kadar (aleyhi's-selâm) (Yücel, 2022, s. 43-52).

Dördüncü cüz (97-170): Halîllullah-ı Zebîhullâh'dan Adnân'a kadar (Yücel, 2022, s. 53-72).

Dördüncü cild:

Elli dördüncü cüz (2448-2507): Şemâil ve Hasâsi-i Nebeviyye, Ravza-i mutahhara-i Ahmediyye'den sâliha-i ümmete iltifatlar te'yîdât-ı sâire (Yücel, 2022, s. 73-78)

Takî Efendi'nin bu en önemli eseri; Nur-ı Muhammedî'nin yaratılışından başlayarak bu nuru tevarüs yoluyla Hz. Muhammed (s.a.v.)'e intikaline kadar olan silsileyi ele almakta ve bunu bir vahdet-i vücud anlayışı içerisinde anlatmaktadır (Yücel, 2022, s. 16).

Mustafa Takî Efendi'nin eserinin dili 19. yüzyıl sonu Osmanlı Türkçesinin sadeliğini yansıtmaktadır.

II.II. Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Nur-nameler

II.II.I. Molla Muhammed Zaferbek Muhammed tarafından hazırlanan Nur-name

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış Nur-namelerin yanı sıra Çağatay Türkçesiyle yazılmış Nur-nameler de mecmualar içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

Molla Muhammed Zaferbek Muhammed'in Çağatayca Nur-name'si 1902 tarihli taşbaskı mensur bir mecmua içerisinde yer almaktadır. Mecmuada ilk sırada yer alan **Nur-name** her sayfasında genellikle 12 satır bulunan 24 sayfadan oluşmaktadır. Mecmuada Nur-name'nin yanı sıra pek çok dua; hayvancılık ve çiftçilik risaleleri de bulunmaktadır. Eserde âlem ve insan yaratılmadan önce Nur-ı Muhammedî'nin yaratıldığı ve sırayla meleklerin, cennet ve cehennem, Sidretü'l-Münteha'nın, Tuba Ağacı'nın, Beytü'l-Mukaddes'in, peygamberlerin; rüzgârın, fırtınanın; gece ve gündüzün yaratılışı Nur-ı Muhammedî'nin hava, toprak, su ve ateşle görüşmesi anlatılmaktadır. Nur-name'yi her kim okusa, dinlese ya da yanında bulundurursa bütün belalardan korunacağı, çok sevap kazanacağı anlatılmaktadır. Gazneli Sultan Mahmud'a Nur-name'nin verildiği menkıbeden sonra Arapça Nur-name duası yazılmıştır. Nur-name'nin de yer aldığı mecmuanın tamamını, Abidin Özer (2014) tarafından yüksek lisans tez çalışması olarak hazırlanmıştır.

II.II.II. Muhammed Abid bin Muhammed Kabil Ahund Nemenganî tarafından hazırlanan Nur-name

Taşkent'te 1909 yılında taşbaskısı yapılmış Çağatayca mecmuada da Nur-name tespit edilmiştir. Mecmuada **Nur-name**'nin yanı sıra pek çok dua, hayvancılık ve çiftçilik risalesi bulunmaktadır. Gulvira Darmenova (2021) mecmua üzerinde doktora çalışması yapmış, Abidin Özer (2014) tarafından ortaya konan nüshayı da temin ederek edisyon-kritik çalışması yapmıştır.

II.II.III. Afganistan/Tahar Nüshası

Çağatayca diğer bir taşbaskı Nur-name de Homaira Dashti (2017) tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Afganistan/Tahar'da tespit edilen, müellifi ya da müstensihî baştan ilk beş sayfası eksik olduğu için tespit edilemeyen, 1911/1912 tarihli mecmuanın içerisinde, pek çok duanın yanı sıra çiftçilik, kasaplık, berberlik, demircilik ve ayakkabıcılıkla ilgili meslek risaleleri yer almaktadır. Mecmuadaki Nur-name, yukarıda tanıttığımız Çağatayca diğer iki Nur-name ile birebir örtüşmektedir.

II.II.IV. Oxford Üniversitesi Bodleian Kütüphanesi Nüshası

Eser, Türkçe Yazmalar Bölümünde MS Ind. Inst. Turk. 16/I numaralı mecmua içerisinde 75a-82a varakları arasında yer almaktadır. Çağatayca mecmuanın 18. yüzyılın ilk yarısında istinsah edildiği belirtilmektedir. Nüsha Çağatayca diğer Nur-namelerle içerik ve hacimce oldukça benzerdir. Metin üzerinde Merve Kolikpınar (2023) doktora tez çalışması hazırlamıştır.

II.II.V. Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi'ndeki 13760 Arşiv Numaralı Nur-name

Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi'nde bir mecmua içerisinde sırasıyla bakırcılık risalesi, Nur-name, Du'â-yı Habîb-name, ikinci bir Nur-name ve Münâcât-name bulunmaktadır. 13760 arşiv numarasıyla kayıtlı 34 varaktan oluşan Çağatayca

Nur-name, el yazması mecmua içerisinde 99b-133a varakları arasında yer almaktadır. Bu eserde de müstensih ya da müellife dair bir kayıt bulunmamaktadır. *Ed-dua-yı Nur-name* (Ölker&Ölker, 2023) olarak başlık atılmış metin bahsi geçen diğer Çağatayca Nur-namelerle bütünüyle aynı içeriğe sahiptir.

Çağatay Türkçesiyle yazılmış çok sayıda mensur meslek risalelerinin yanı sıra manzum meslek risalelerine (Erbay 2021; Öger, 2022) de rastlanmaktadır. Çağatayca tespit edilmiş bütün Nur-namelerin, meslek risaleleri ve diğer bereket arttırıcı, koruyucu, duaların bir arada olduğu mecmuaların içinde yer alışı dikkati çekmektedir. Ahilik kültürünün yansıması olarak birer fütüvvetname niteliğinde olan bu mecmualar ve risalelerin *Uygurlar arasında 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geleneksel meslekler konusunda olan devamlılığın, meslek erbaplarının yetişme süreci ve mesleğin icrasında uyulması gereken kurallara ilişkin sistemli bir yapının* (Öger, 2022, s. 455) ürünü olduğu anlaşılmaktadır. *İslâm dünyasında VIII. yüzyılda Irak ve İran'da başlayıp zamanla tasavvuf çevrelerine ve meslekî teşekküllere nüfuz eden fütüvvet kavramını konu edinen ve giderek bu teşekküllerin bir çeşit nizamnâmesi hüviyetine bürünen risâlelere genellikle fütüvvetnâme adı verilmektedir.* (Ocak, 1996, s. 264)

Buraya kadar tanıttığımız Çağatay Türkçesiyle yazılmış Nur-nameler incelendiğinde anlaşılıyor ki hepsi aslında tek bir kaynaktan, gerek el yazması gerekse taşbaskı yoluyla çoğaltılagelmiştir. Sadece yer yer söz varlığında ve eklerin yazımında farklılıklar görülmektedir. Makale kapsamının dışında olduğu için bahsi geçen farklılıkların tamamını burada göstermemiz mümkün değil ancak meselenin bir miktar anlaşılabilmesi için bu doğrultuda tespit ettiğimiz bazı örnekleri aşağıda veriyoruz:

AÖ	HD	GD	ÖÖ
meşâyiḥlerge (s. 48)	meşâyiḥlerğa (s. 11)	meşâyiḥlerğa (s. 55)	-
Evvel ü âḥirğa (s.49)	Evvel ü âḥirge (s. 12)	Evvel ü âḥirge (s. 56)	Evvelîn ve âḥirînga (s. 14)
Evvel bâd-ı şarşar (s. 48)	Evvel bâd-ı şarşar (s. 11)	Evvel bâd-ı şarşar (s. 55)	Evvelgi kıtredin bâd-ı şarşar (s. 14)
özünğa bak (s. 50)	Öziñğa baḳ (s. 12)	Öziñge baḳ (s. 57)	özünğge nazār kıl (s. 15)
Zelzeledin amân bolğay (s. 59)	Zelzeledin amân bolğay (s. 13)	Zelzeledin amân bolğay (s. 59)	Zelzele-i kıyâmetdin amânda bolğay (s. 17)
Anı birle meni aramda hiç perde bolmagey (s. 52)	Anı birle meni aramda hiç perde bolmağay (s. 13)	Anı birle meni aramda hiç perde bolmağay (s. 60)	Mening birle ol bendemning arasında hiç perde yoḳtur (s. 16)
Kıyâmetğaça haḳkıda istiğfâr aytur (s. 53)	Kıyâmetğaça anı haḳkıda istiğfâr aytur (s. 14)	Kıyâmetğaça anı haḳkıda istiğfâr aytur (s. 61)	Kıyâmetğaça istiğfâr ayturlar (s. 17)
<i>Bu Nürnâmeni haşiyetidin öyiğa oğrı kirmegey (s. 54)</i>	<i>Bu Nürnâmeni haşiyetidin öyğa oğrı kirmes (s. 14)</i>	<i>Bu Nürnâmeni ḥâşiyetidin öyige oğrı kirmegey (s. 62)</i>	<i>Bu şıfât-ı nür-ı pâkini berekâtdın öyge uğrı ve karakçı kirmegey (s. 18)</i>
<i>Ming koy ve ming téve kurbânlık kıldılar (s. 55)</i>	<i>Miñ koy ve miñ tüye kurbânlik kıldılar (s. 15)</i>	<i>Ming koy ve ming téve kurbânlık kıldılar (s.63)</i>	<i>Ming koy yüz kara tavar iki yüz téve kurbânlık kıldılar (s. 19)</i>

III. Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi'ndeki 13758 arşiv numarasıyla kayıtlı Nur-name

İlk kez burada ele alacağımız Nur-name de Konya Koyunoğlu Şehir ve Müze Kütüphanesi'nde 13758 arşiv numarasıyla kayıtlı olup, kataloğa *Dua-i Nur ve Mühr ü Nübüvvet* adıyla *Osmanlıca* olarak kaydedilmiştir. Ancak yazma incelendiğinde dili Çağatay Türkçesi olan esere atılan başlığın *Ed-dua-yı Nur-name-i Muhammed 'Aleyhi's-selam Bu-turur* olduğu görülmektedir. Metnin yer aldığı mecmuada sırasıyla Risale-i Misger (Ölker, 2021), *Ed-dua-yı Nur-name-i Muhammed 'Aleyhi's-selam Bu-turur, Dua-yı Habib-name* (Ölker&Ölker 2022), *Ed-dua-yı Nur-name* (Ölker&Ölker 2023), *Münacat-name* bulunmaktadır. Mecmuanın herhangi bir yerinde müellif ya da müstensihе dair bir kayıt tespit edilememiştir. Nur-name mecmuanın 49b-70a aralığında yer almakta toplamda 21 varaktan oluşmaktadır. Hemen her sayfasında 7 satır bulunan mensur eserin 67a-70a varakları arasında ise Arapça Nur-name duası yer almaktadır. Aşağıda çeviri yazılı metnini de verdiğimiz bu Nur-name içerik açısından, yukarıda bahsi geçen, Çağatay Türkçesiyle yazılmış, diğer Nur-namelerden ayrılmaktadır. Daha önce tespit edilmiş ve yayımlanmış Nurnamelerde her şeyden evvel Nur-ı Muhammedî'nin ve bütün mahlukâtın ondan yaratılışı, şemâil-i şerif, Nur-name'nin Sultan Mahmud Gaznevî'ye verilisinin anlatıldığı menkıbe, Nur-name okuma ya da taşımanın faziletlerine yer verilirken burada metnini verdiğimiz Nur-name onu okumanın ve taşımanın faziletlerinden bahsetmekte ve Arapça duasını vermektedir. Günümüzde Arapça Nur-name duası Abdullah İbn Abbas'tan rivayet edilmekte, Peygamberimizin nur isteme duası olarak da bilinmektedir. Rivayete göre Hz. Muhammed (s.a.v) geceleyin namaza kalktığında bu duayı okumaktadır (Akn, 2008, s. 705).

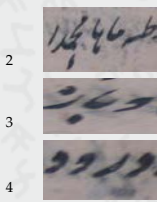
III.I. Çeviri yazılı metin

^{49b/1}Bismillâh irrâhmân irrahîm

²'Ed-du'â-yı Nûr-nâme-i Muhammed 'aleyhi's-selâm ³bu-turur

Haber berip aytıpdurlar ⁴ki her kim *hazret-i peygamber* ⁵şallâ'l-lâhu 'aleyhi ve sellemniñ *nûr*-^{50a/1}*nâmelerini okusa ya bitip* ²özi birlen tutsa ve ya ³namâz okurda bu *nûr nâmeni* ⁴aldığa koyup *namâz okusa* ⁵güyâ ki *Hazret-i Peygamber şallallâhu* ⁶'aleyhi ve sellemniñ *tamâm şahâbeleriğâ* ⁷koşulup *namâzını bizge* ^{50b/1}okuğan bilen *berâber bolğay* ²ve yana *Hudây Ta'alâ ol kişige* ³tört *kitâbniñ şevâbını* ⁴ve yana *tört peygambeni şevâbını* ⁵bergey evvel *şevâb Tevrît* ⁶Mûsâ 'aleyhi's-selâmniñ *düyüm* ⁷İncil 'İsâ 'aleyhi's-selâmniñ ^{51a/1}siyüm *Zebûr Dâvud 'aleyhi's-selâmniñ* ²çehârüm *şevâb Furkân* ³hazret-i *Muhammed Muştafâ şallâ'l-lâhu* ⁴'aleyhi ve sellemniñ *şevâblarını* ⁵bergey ve yana *tört yüz merâtibe* ⁶hac *tavâf kılğanniñ* ⁷şevâbını *bergey ve yana bizler deg* ^{51b/1}'âsî ve *cânî ümmetler için* ²hazret-i *Resûlullahniñ* ³evlâdları *hazret-i imâm-için* ⁴hazret-i *imâm-için* ⁵kâfirler bilen *uruşup* ⁶deşt-i *Kerbelâda şehîd boldılar* ⁷olarniñ *şevâblarını* ^{52a/1}bergey ve yana *öler vaktde* ²imân birle *bergey hazret-i* ³'aleyhi's-selâm *uşal ahtlerini* ⁴alıp *kirmegünçe özleri* ⁵behişt-i 'anber-siriştke ⁶kirmesler ve yana *andağ* ⁷rivâyet *kılıpdurlar ki* ^{52b/1}hazret-i 'Alî *şâh-ı merdân ve şîr-i* ²yezdân ve *şâhib-i zü'l-fikâr* ³aydılar *Hudây Ta'alâ hazret-i* ⁴Cibril 'aleyhi's-selâmı *yiberdi ki* ⁵dostum *Muhammedniñ nûriniñ* ⁶şevâbını ve *fazîletini ayğıl dep* ⁷erse *Cibril*

'aleyhi's-selām^{53a/1} kélip aydılar ...² ²Hudāy Ta'alā selām aydı ve ...³ ³ferişteler vürüd(?)⁴ bilā-nihāye⁴ yiberdiler dēp haber berdiler⁵ Muhammed Resūlu'l-lāhning şıfat-āferiñi-⁶ nūr-nāmelerini⁷ ümmetleri okusa ve yā^{53b/1} ve yā bitip özi birle tutsa² ve yā okutup eşitseler³ Hudāy Ta'alā ol bendelerge⁴ evliyālar mertebesini ve büzürgler⁵ derecesini bergey ve yana⁶ olarnıñ haqqıda buyurupdurlar⁷ ki kavlühū Ta'alā ⁵يَحْزَنُونَ هُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ خَوْفٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أُولَئِكَ إِنَّ اللَّهَ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ^{54a/2} ve yana olarnıñ dereceleriniñ³ pāreside Haq Sübhānehu⁴ ve Ta'alā bendelerige rahmet ve⁵ ināyet kılıp aytıpdur⁶⁻⁷ ki kavlühū ta'alā ⁶أَحْسَنُ قَوْلٍ مِّنْ قَوْلِ الْكَافِرِينَ⁶ hażret-i Cibril 'aleyhi's-selām^{54b/1} bu āyetni hażret-i Resūl 'aleyhi's-selāmğa² haber berip aytıpdur³ hażret-i Resūl 'aleyhi's-selāmning nūrlarınınñ āferide⁴ bolğan şıfatlarını okusa⁵ yā bitip özi birle tutsa⁶ veyā okutup eşitseler Haq^{55a/1} Sübhānehu ve Ta'alā ol bendesige² rahmet 'atā kılğay ve çendān³ şevāb ve kerāmetler bergey⁴ eger kişi Haq Sübhānehu ve Ta'alāğa⁵ yetmiş yıl kéce ve kündüz hemişe⁶ ta'āt ve 'ibādet kılğan⁷ bolsa ve kāfirler bilen ceng gūzāt^{55b/1} kılğan bolsalar olarnıñ² şevābıdın ve fażiletidin³ bu nūr-nāmeniniñ haşıyyeti⁴ ziyāderak bolğay ve sāhirlerniñ⁵ sıhridin düşmanlarınıñ⁶ hayfıdın āmān⁷ bolğay ve yana Haq Sübhānehu^{56a/1} ve Ta'alā aytıpdur ki meniñ² bendelerimdin her kişi³ dostum Muhammedniñ nūr-nāmesini⁴ okusa veyā özi⁵ birlen tutsa veyā okutup⁶ eşitse ol bendemniñ⁷ arasında meger ölümdin^{56b/1} özge hiç hicāb bolmağay² ve eger gūsl taħāret bilen³ okusa ol bendeniñ⁴ cemī' şağire ve kebire günahlarını⁵ afv kılurmen ve yana feriştelerdin⁶ yetmiş miñ ferişte⁷ fermān-berdār bolğay ol^{57a/1} bendeniñ haqqıda tā kıyāmetğaça² istiğfār ayturlar³ ve günahlarını tilerler men⁴ afv kılurmen her kişi bu⁵ şıfat-ı nūr-nāmeni okusa⁶ Haq Ta'alā cemī' āfetlerdin⁷ ve belā-yı nāgehāndın öz^{57b/1} öz penāhıda saklağay² ve āhir 'ömride imān birle bargey³ behişt-i fażilet ve maķām-ı⁴ menzil bisyār 'atā kılğay⁵ ve yana Hudā Ta'alā deccāl 'aleyhi'l-la'neni⁶ āfetidin öz penāhıda⁷ amān tutgey ve yana gūrda^{58a/1} Münker ve Nekirniñ suālīga² āsānlık birle cevāb³ berip 'azāb-ı 'ukūbetdin⁴ halāş kılıp⁵ behişt-i 'anber-sirişt⁶ naşib kılğay ve yana her⁷ kişi bu nūr-nāmeni düşenbih^{58b/1} küni veyā pencşenbih küni okutup² eşitse men ki Hudāvend³ Ta'alādurmen dost⁴ tutarmen ve yana tamām feriştelere⁵ ve peygāamberler ve evliyālar⁶ ve halāyıklar dost tutar⁷ ve yana dāyim Ka'be tavāf kılğan^{59a/1} birle beraber şevāb tapgey² ol bende her yerde bolsa³ ol yerdin tā Beytü'l-Ma'mūrğaça⁴ nūr-ı kerāmet kılurmen⁵ ol bende 'ömr içinde bir⁶ merātibe okusa veyā özi⁶ birlen tutsa köziniñ^{59b/1} içige hemişe rahmet yağdururmen² ve yana ol bendeniñ³ günāhi Kūh-ı Kāf tağıdın⁴ uluğ bolsa hem anı⁵ mağfiret kılıp ol günah⁶ orniğa şevāb bilā-nihāye⁷ anıñ nāme-i ā'māliğa bitürmen^{60a/1} ve yana on miñ şevāb² āhiretde berürmen ve yana³ behiştde ol bendeğe⁴ derece-i binā kılurmen⁵ şābirlerniñ şevābını ve 'ālimlerniñ⁶ şevābını ve muttakīlerniñ⁷ şevābını ve gāzīlerniñ^{60b/1} şevābını ve şehīdlerniñ² şevābını ve 'adillerniñ³ şevābını ve rāst⁴ dürüst hanlarınñ⁵ şevābını ve hayr-ı bī-riyā kılğanlarınñ⁶ şevābını ve dervişlerniñ⁷ şevābını berip^{61a/1} [kıyāmet] küni yüzi on dört kéçelik² ay-dég bolupturgey³ ve muķarreb feriştelere mağfiret⁴ müjdelerini berip perrendeler⁵ déğ behiştke alıp⁶ bargeyler ve yana ol bendeniñ⁷ günahları beyābān kumlarınñ^{61b/1} adedice bolsa ve dirahıtlarınıñ² yafrāğlarica³ bolsa ve

5 Bilesiniz ki Allah dostlarına asla korku yoktur; onlar üzüntü de çekmeyecekler (Yunus 10/62).

6 Onlar sözü işitirler, böylece onun en güzel olanına tâbi olurlar (Zümer 39/18).

cānvārlarınñ ⁴bedinde ötken pırlarice ⁵bolsa ve yamğurlarınñ ⁶kaşresice bolsa ve heme ⁷tağlarınñ ‘adedice bolsa ^{62a/1}hem Haş Sübhāne ve Ta‘alā bahşış ²kılıp anıñ ornıga şevāb ³bilā-nihāye ‘atā kılğay ve yana ⁴nez‘-i cān vaktide bu nūr-nāmeni ⁵hem-rāh kılssa hıç dehşet ⁶anıñ köñliğa te‘şir kılmağay ⁷bil ki melekü‘l-mevt ferişteleri ^{62b/1}anıñ köñliğa kuvvet ²bergeyler her kim bu şıfat-ı ³nūr-nāmeni okusa veyā ⁴özi birle tutsa levh ⁵kalem ‘arş kürsī ve kamer ⁶ü eflāk ve maşrıķ u mağrib ⁷ve ins cin ve dīv perī ^{63a/1}ve dabbetü‘l-arz ve her kayısı ²ehl-i fażiletler fażiletidin ³ve cemī‘ pesendīde ‘ibādet ⁴kılğuçılarnıñ ta‘ātidin ⁵men ki Hudāvend Ta‘alādurmen ⁶evliyālardın hem ⁷artuķ şevāb ‘atā kılurmen ^{63b/1}ve yana şeytānıñ şerridin ²ve kündüzki kün belāsıdın ³ve kéceki tün belāsıdın ⁴ve yer kökni āfetidin ve zālimlernıñ ⁵zulmetidin ve bī-rahīmlernıñ ⁶çengālidin ve pādışāhlarınñ ⁷ğazabıdın ve şeytānlarınñ ^{64a/1}siyāsetidin ²ve umerālar ğazabıdın ve suğa ³ğarķ bolmağdın ve otğa ⁴köymekdin yılan ve çıyan ⁵çaķmağdın ve tēlbe it ⁶tutmağdın ve ins cinler ⁷āfetidin ve cemī‘ belālardin ^{64b/1}hāzret-i zū‘l-celāl ve‘l-ikrām ²öz penāhıda selāmet ³tutgey ve eger karzdār ⁴bolsa Hudāy Ta‘alā öz hāzīne-i ⁵ğaybıdın üzgey ve kişige ⁶hergiz muhtāc bolmağay ⁷ve hayr bereket kündin künge ^{65a/1}ziyāde bolğay dünyā ve āhiretde ²miñnet ve meşakķat yüzini ³körmegey ve bātınığa rüşenlik ⁴peydā bolğay ve yana ⁵rızķı kēñğ bolğay ve yana ⁶hāzret-i Resül şallā‘l-lāhu ⁷‘aleyhi ve sellem andağ ‘ināyet ^{65b/1}kılıpdurlar ki Allāh ²Ta‘alā Habībim dēp yād kıldı ³bu dünyānıñ hūbluķınıñ ⁴birle ötti ve ölüm yetti hıç ⁵çāre ve ‘ilāc-pezīr bolmadı ⁶ammā bu dünyā-yı fānīde ⁷boldum hemişe āhiretning ^{66a/1}ğamını yedim āhiret ²künleride katığ işler ³bardur ğāfil bolmañğlar ⁴bī-nihāyet peşimān bolursizler ⁵sūd kılmas ⁶bu dünyā-yı fāni zevāl-i mekkārdur ⁷ki anğa firifte bolmañğlar ^{66b/1}tā ki āhiretde āsānlık ²birle halāş bolğaysizler ³bu şıfat-ı nūr ⁴nāmeni kéçe ve kündüz okunğlar ⁵ve ‘amel kılunğlar dēp ⁶hāzret-i Resül şallallāhu ⁷‘aleyhi ve sellem ehl-i beytleriğa ^{67a/1}vaşıyyet kıldılar isnādı ²bisyār érdi ammā muhtaşar ³kılduķ her kim şek kéltürse ⁴kāfir bolur ne‘üzü bi‘l-lāh min ⁵zālīk du‘ā-yı nūr-nāme-i nisbet ^(67a/6-70a/2)7

الرَّجِيمِ الرَّحْمٰنِ اللّٰهِ بِسْمِ

اللهم جعلنى عندك نوراً وفي وجهى نوراً وفي رأس نوراً وفي شعر نوراً وفي حاجبي نوراً وفي نفس نوراً وفي سمع نوراً وفي بصري نوراً وفي فمي نوراً وفي لساني نوراً وفي عنق نوراً وفي ذكر نوراً وفي شحمي نوراً وفي لحمي نوراً عظامي نوراً وفي قلبي نوراً وفي بدني نوراً وفي خلق نوراً وفي يمن نوراً وفي شمال نوراً وفي فوق نوراً وفي تختي نوراً وفي نوراً جدای نوراً وفي عذاب نوراً وفي ديني نوراً وفي اسلام نوراً وفي ايمان نوراً وفي هدايتي نوراً وفي صراط نوراً وفي موى نوراً وفي قيام نوراً وفي قرأة نوراً وفي ركوع نوراً وفي سجود نوراً وفي قعود نوراً وفي قبرى نوراً وفي انف نوراً وفي مدخل نوراً وفي ضمير نوراً وفي بحر نوراً وفي معاني نوراً وفي اول نوراً وفي اخر نوراً اللهم وزني نوراً و اعطني نوراً و اعظمي نوراً اللهم يا نوراً السموات والارض يا نوراً نور معرفتك بنور وجهك الكريم سبحانه الخالق النور ربنا اتم لنا نورنا فغفر لنا ونور ربنا انك على كل شيء قدير وصلى اللؤ على خير خلقو محمد و اللؤ و اصحابو اجمعين برحمتك يا ارحم الراحمين

III.I.I. Türkiye Türkçesine Aktarma

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Dua-yı Nur-name-i Muhammed (a.s.) budur

Rivayet etmişler ki kim Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Nur-name'sini okusa, yazıp yanında taşısa veya namazda bu Nur-name'yi önüne koyup namaz kılssa öyle ki Hz. Peygamber (s.a.v.) ve sahabeleriyle birlikte namazını kılmış gibi olur. Allah o kişiye dört kitabın ve dört peygamberin sevabını verir. İlk önce -Tevrat- Hz. Musa (a.s.)'nın, ikinci olarak -İncil- Hz. İsa (a.s.)'nın, üçüncü -Zebur- Hz. Davud (a.s.)'un, dördüncü -

⁷ Duanın Türkçe çevirisi bütünlük arz etmesi için Türkiye Türkçesine aktarmanın sonunda verilmiştir.

Furkan- Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'nın sevaplarını verir. Dört yüz kez hacca gitmişçesine sevap verir. Bizler gibi asi ve cani ümmetler için Hz. Resullullah'ın evlatları Hz. İmam için kafirler ile savaşır Kerbelâ'da şehit oldular, onların sevabını verir. Öleceği vakit iman ile varır. Hz. Peygamber (a.s.) bu sözlerini alıp ümmeti cennete girmedikçe kendisi cennete girmez. Şöyle rivayet etmişler ki Hz. Ali -yiğitlerin şahı, Allah'ın aslanı, Zülfikar sahibi- anlattı. Yüce Allah Cebrail'i gönderdi "Dostum Muhammed'in nurunun sevabını ve faziletini anlat" diyince Cebrail (a.s.) gelip anlattı. Yüce Allah selam gönderdi, arka arkaya melekler geldi diye anlattı. Hz. Muhammed Resullullah'ı anlatan Nur-name'yi ümmeti okusa, yazıp yanında taşısa ya da okutup dinlese Yüce Allah o kullara evliyaların mertebesini ve ulular derecesini verir. Onlar hakkında buyurmuşlardır ki -yüce Allah'ın sözü- "Bilesiniz ki Allah dostlarına asla korku yoktur; onlar üzüntü de çekmeyecekler" (Yunus 10/62). Onların mertebesinin herbirinde yüce Allah kullarına rahmet ve yardım edip demiştir ki -yüce Allah'ın sözü- "Onlar sözü işitirler, böylece onun en güzel olanına tâbi olurlar" (Zümer 39/18). Hz. Cebrail (a.s.) bu ayeti Hz. Resul (a.s.)'e getirmiştir. Her kim Hz. Resul (a.s.)'ün nurunun yaratılışının sıfatlarını okusa, yazıp yanında taşısa ya da okutup dinlese yüce Allah o kuluna rahmet eder, çok sevap ve keramet verir. Eğer kişi yüce Allah'a yetmiş yıl gece gündüz durmadan ibadet kılmış olsa ve kâfirler ile savaşmış olsa onların sevabından ve faziletinden bu Nur-name'nin sevabı daha fazla olur. Nur-name büyücülerin sihriinden düşmanların korkusundan muhafaza eder. Yüce Allah demiştir ki benim kullarımdan her kim dostum Muhammed'in Nur-name'sini okusa, yanında taşısa veya okutup dinlese o kulunda ölümden başka sıkıntı olmaz. Eğer abdest alıp okusa o kulun bütün küçük ve büyük günahlarını affederim. Meleklerden yetmiş bin melek emre uyar, o kulun hakkında kıyamete kadar tövbe ederler ve günahlarının bağışlanmasını isterler, ben affederim. Her kim bu Nur-name'yi okusa yüce Allah bütün afetlerden ve ansızın gelecek belalardan korur, kul ömrünün sonuna iman ile varır. Cenneti, varacağı makamı bağışlar. Yüce Allah Deccal (aleyhillane)'in belasından korur. Kul, kabirde Münker ve Nekir'in sualine kolaylıkla cevap verip ağır azaptan kurtulup Allah ona cenneti nasip eder. Her kim bu Nur-name'yi pazartesi günü veya perşembe günü okutup dinlese -ben ki yüce Allah'ım- onu dost tutarım. Bütün melekler, paygamberler, evliyalar ve yaratılmışlar onu dost tutar. Daima Kâbe'yi tavaf etmişlerin sevabı kadar sevap alır. O kul her nerede olsa oradan Beytü'l-Mamur'a kadar keramet nuru yollarım. O kul ömrü boyunca bir kez okusa ya da yanında taşısa gözünün içine daima rahmet yağdırırım. O kulun günahı Kaf dağından büyük olsa hem günahını bağışlar hem de günah yerine amel defterine sonsuz sevap yazarım. On bin sevap ahirette veririm, cennette o kula yer veririm. Sabredenlerin, âlimlerin, takva sahiplerinin, gazilerin, şehitlerin, adillerin, dürüst hükümdarların, riyasız hayredenlerin, dervişlerin sevabını veririm, kulun yüzü kıyamet günü ayın ondördü gibi olur. Mukarrep melekler bağışlanma müjdesini verip melek gibi cennete alıp getirirler. O kulun günahları çöldeki kum kadar, ağaçların yaprakları kadar, yaratılanların geçmiş pirleri kadar, yağmur damlaları kadar ve bütün dağlar kadar olsa yüce Allah sonsuz sevap hediye eder. Ölüm vaktinde bu Nur-name'yi yoldaş etse korku asla onun gönlüne girmez. Bil ki ölüm melekleri onun gönlüne kuvvet verir. Her kim bu Nur-name'yi okusa veya yanında taşısa Levh, Kalem, Arş, Kürsî, ay ve gökler,

doğu ve batı, ins ve cin, dev ve peri, Dabbetü'l-arz, her bir fazilet sahibi ve bütün güzide kullarımın ibadetinden -ben ki yüce Allah'ım- evliyalarından da fazla sevap bağışlarım. Şeytanın şerrinden gündüz ve gece belasından, yer ve gök afetinden, zalimlerin zulmünden, merhametsizlerin pençesinden, padişahların gazabından, şeytanların vesvesesinden, emirlerin gazabından, suda boğulmaktan, ateşte yanmaktan, yılan ve çıyan sokmasından, kuduz köpek saldırısından, ins ve cin afetinden ve bütün belalardan kerem sahibi yüce Allah korur. Eğer borçlu olsa yüce Allah gayb hazinesinden verir ve kişi asla muhtaç olmaz. Bereketi günden güne artar. Dünya ve ahirette sıkıntı ve dert yüzü görmez. Gönlüne mutluluk dolar, rızık bol olur. Hz. Resul (s.a.v.) öyle yardım eder ki yüce Allah onu "Habibim" diye andı. Bu dünyanın güzelliği geçti ölüm geldi ve hiçbir ilaç çare olmadı. Ama bu fani dünyada daima ahiret derdini çektim. Ahiret günü zordur gafil olmayın, çok pişman olursunuz, hiçbir şey fayda etmez. Bu fani dünya aldatıcıdır, ona kanmayın ki ahirette kolaylıkla kurtuluşa eresiniz. Bu Nur-name'yi gece gündüz okuyun ve onunla amel edin diye, Hz. Resul (s.a.v.) ehlibeytine vasiyet etti. Daha da dayanağı çoktu ama burada kısalttık, her kim şüphe ederse kâfir olur, ondan Allah'a sığınırız.

Nur-name duası:

Ey Allah'ım beni senin nezdinde nurlandır, yüzümü nurlandır, başımı nurlandır, saçımı nurlandır, kaşımı nurlandır, nefsimi nurlandır, kulağımı nurlandır, gözümü nurlandır, ağzımı nurlandır, dilimi nurlandır, boynumu nurlandır, sözümü nurlandır, yağımyı nurlandır, etimi nurlandır, kemiklerimi nurlandır, kalbimi nurlandır, bedenimi nurlandır, boğazımı nurlandır, sağımı nurlandır, solumu nurlandır, üst tarafımı nurlandır, alt tarafımı nurlandır, soyumu nurlandır, acımı nurlandır, dinimi nurlandır, İslamımı nurlandır, imanımı nurlandır, hidayetimi nurlandır, yolumu nurlandır, kılımı nurlandır, kıyamımı nurlandır, okuyuşumu nurlandır, rükumu nurlandır, secdemi nurlandır, oturuşumu nurlandır, mezarımı nurlandır, burnumu nurlandır, başlangıcımı nurlandır, benliğimi nurlandır, denizimi nurlandır, niyetimi nurlandır, geçmişimi nurlandır, geleceğimi nurlandır, yükümü nurlandır, sessizliğimi nurlandır, yiyeceğimi nurlandır, ey Allah'ım beni nurlandır, ey gökleri ve yerleri nurlandıran, benim ilim ve irfanımı nurlandır, nurlu varlığının yüceliğiyle nuru yaratan yüce Rabbim bizim için nurunu tamamlamıştır. O her şeye kadirdir ve Allah'ın rahmeti yaratılanların en hayırlısı Muhammed (s.a.v.)'e, ailesine ve bütün dostlarına olsun. Ey merhametlilerin en merhametlisi.

III.II. İnceleme-Notlar

Metnin Çağatay Türkçesi metni olduğu açıktır ancak bu bölümde makalenin hacmini genişletmemek için eserin, yalnızca Klasik Çağatay Türkçesinden farklılaşan ya da metinde nadir görülen özellikleri üzerinde durulacaktır.

III.II.I. Mén > Men

Eserde, şahıs zamiri ve eki mén (مین) klasik Çağatay Türkçesinin aksine, geç dönem Çağatay Türkçesi metinlerinde karşılaştığımız üzere, *men* (من) şeklinde yazılmıştır.

Men 'afv *kılurmen* (57a/3-4)

III.II.II. Dil Uyumu

Klasik Çağatay Türkçesinde, Türkçe kelimelere getirilen ekler dil uyumuna girmekteyken yabancı kelimelere getirilen ekler dil uyumuna aykırı bir özellik sergilemektedir. Metnimizde bu doğrultuda örnekler de mevcuttur: *bendeleriğa* (54a/4), *ehl-i beytleriğa* (66b/7), *kıyāmetğaça* (57a/1), *şahābeleriğa* (50a/6), *suāliğa* (58a/1), *ziyāderak* (55b/4). Ancak eserde eklerin, Türkçe kelime tabanına da dil uyumuna aykırı şekilde gelebildiği sıklıkla görülmektedir: *bargey* (57b/2), *bargeyler* (61a/5), *bolupturgey* (61a/2), *könğliğa* (62a/6, 62b/1), *tapgey* (59a/1), *tutgey* (57b/7, 64b/3).

III.II.III. Dudak Uyumu

Çağatay Türkçesinde Oğuz Türkçesine göre dudak uyumu korunmuştur. Ancak bazı eklerin tek şekilli olması nedeniyle uyum dışına çıkıldığı görülmektedir. Metinde de bu doğrultuda örnekler mevcuttur:

Ayıp̄dur (54a/5), *muhtaşar kılduk* (67a/3)

İbādet kılğuçılarınğ (63a/4), *yağdururmen* (59b/1), *şek keltürse* (67a/3)

Öte yandan ek tek şekilli olmasa da kalıplaşmış yaygın şeklin kullanımından kaynaklanan bir uyum dışına çıkma söz konusudur:

Bitürmen (59b/7), *İtā kıurmen* (63a/7)

III.II.IV. İlgi durumu eki

Eserde ilgi durum eki klasik Çağatay Türkçesinde de olduğu gibi +nI? şeklindedir. Ancak üç yerde, geç dönem Çağatay Türkçesinin özelliği olarak, +nI ilgi durum ekinin kullanıldığını görüyoruz.

Yer kökni āfetidin (63b/4)

Tört peygamberni sevābını bergey (50b/4)

Hudā Ta'alā deccāl 'aleyhilla'neni āfetidin öz penāhuda amān tutgey (57b/5)

III.II.V. +lAr

+lAr esas olarak çokluk ekidir ancak nezaket ve saygı ifade etmesi amacıyla bir pekiştirme eki olarak kullanıldığı görülmektedir:

Hazret-i Muhammed Muştafā 'l-lāhu 'aleyhi ve sellemniğ sevāblarını (51a/4)

Hazret-i Resūl 'aleyhi's-selāmnıñ nūrlarınıñ āferīde bolğan şıfatlarını okusa (54b/3-4)

Metinde bu ekin pekiştirme amacıyla fiil çekimlerinde de kullanıldığını görmekteyiz:

Hazret-i 'Alī şāh-ı merdān ve şīr-i yezdān ve şāhib-i zū'l-fikār aydılar (52b/3)

Cibril 'aleyhi's-selām kēlip aydılar (53a/1)

Hazret-i Resūl şallā'l-lāhu 'aleyhi ve sellem andağ 'ināyet kılıpdurlar (65b/1)

Ġāfil bolmanğlar (66a/3)

Peşīmān bolursizler (66a/4)

Halāş bolğaysizler (66b/1)

Bu şıfat-ı nūr nāmeni kéçe ve kündüz okunğlar (66b/4)

'Amel kılınğlar (66b/5)

Hazret-i Resūl şallallāhu 'aleyhi ve sellem ehl-i beytleriğa vaşiiyet kıldılar (67a/1)

Sonuç

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan Nur-nameler hacimce Çağatayca Nur-namelerden daha geniş olmakla birlikte temelde içerik olarak aynıdır. Nur-ı Muhammedî'nin yaratılışı ve intikali Osmanlıca Nur-namelerde genişletilerek anlatılmıştır. Çağatay Türkçesiyle yazılmış Nur-namelerin tek bir eserin kaynak alınarak çoğaltıldığı anlaşılmaktadır. Bu metinler birbirlerinden yer yer söz varlığı ve eklerin yazımı noktasında ayrılmaktadır. Ancak bizim bu çalışmada ele aldığımız 13758 arşiv numaralı Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi'ndeki Nur-name içerik olarak Çağatay Türkçesiyle yazılmış diğer Nur-namelerden farklıdır. Nur-ı Muhammedî'nin yaratılışı ya da intikali bu eserin konusu olmamıştır. Eserde bütünüyle Nur-name'nin faziletleri üzerinde durulmuş, onu okumanın ya da taşımanın değeri vurgulanmıştır.

Eserde birinci teklik kişi zamiri ve ekinin yazımı; çokluk ekinin nezaket ve pekiştirme amacıyla kullanımı; emir çekiminde çokluk ikinci şahsın *-lar*, görülen geçmiş zamanın teklik üçüncü şahsının *-dılar*, öğrenilen geçmiş zamanın teklik üçüncü şahsının *-pturlar*, geniş zaman çokluk ikinci şahsının *-rsizler*, gelecek-istek çekiminde çokluk ikinci şahsın *-gaysizler* şeklinde yazılmış olması, ilgi durum ekinin +nI şeklinde de kullanılması, yabancı kelimelerin yanı sıra Türkçe kelimelere de eklerin dil uyumunu bozabilecek şekilde gelmesi Çağatay Türkçesinin klasik sonrası dönemi, Yeni Uygur ve Özbek Türkçeleriyle uyumludur. Bu doğrultuda eserin en azından 17. yüzyıl sonrasında kaleme alındığı söylenmelidir.

Extended Abstract

The concept of "Nur-ı Muhammedî" or "Hakikat-i Muhammediye" first emerged in the 9th century, and it refers to the light or essence of Prophet Muhammad (peace be upon him). This concept emphasizes the spiritual and metaphysical aspect of the Prophet, transcending his physical presence as the first creation. This study introduces "Nur-names", which were written in Ottoman Turkish and Chagatai Turkish. It also presents the transcript of a Nur-name, archived as number 13758 in the Konya Koyunoğlu City and Museum Library, and discusses noteworthy observations regarding the language and orthography of the text as well as its rendering into Turkey Turkish. The translation of the Arabic Nur-name prayer at the end of the work into contemporary Turkish is also provided subsequent to its translation into Turkey Turkish.

The concept in question has been discussed extensively in religious and Sufi literature, but it is observed that a distinct genre emerged in Turkish literature bearing the title "Nur-name", focusing exclusively on the concept of "Nur-ı Muhammedî". Examples of such works have been identified in both Ottoman Turkish and Chagatai Turkish. In the Ottoman Turkish context, the first known work identified as "Nur-name" was authored by Cafer İyânî, also known as Tezkireci Cafer Çelebi, who was an Ottoman bureaucrat. Another Nur-name in the Ottoman context is "Tarih-i Nûr-ı Muhammedî", which was prepared by Mustafa Takî Efendi and had lithographic prints produced in Sivas and Istanbul between 1921 and 1923.

Molla Muhammed Zaferbek Muhammed's Chagatai Nur-name is included in a lithographic manuscript of prose dated 1902. Another Chagatai Nur-name was found

in a Chagatai manuscript prepared by Muhammed Abid bin Muhammed Kabil Ahund Nemenganî and lithographically printed in Tashkent in 1909. Chagatai Nur-names are also found in a manuscript dated 1911/1912 discovered in Afghanistan/Tahar, whose author or compiler is unknown due to the first five pages being missing; in a Chagatai manuscript at the Bodleian Library of Oxford University and in a manuscript with archive number 13760 in the Konya Koyunoğlu City and Museum Library.

The Nur-name that will be discussed for the first time here is registered with archive number 13758 in the Konya Koyunoğlu City and Museum Library. In the catalog, it is listed as “Dua-i Nur ve Mühr ü Nübüvvet” in Ottoman Turkish. However, it is clear from a closer examination of the manuscript that the language of the work is Chagatai Turkish, and the title given to the manuscript is “Ed-dua-yı Nur-name-i Muhammed ‘Aleyhi’s-selam Bu-turur”. The said Nur-name is between folios 49b and 70a and consists of a total of 21 folios. The prose work contains 7 lines on almost every page, and you can find the Arabic Nur-name prayer between folios 67a and 70a.

The Nur-name with archive number 13758 at the Koyunoğlu City and Museum Library, which will be discussed in this study, differs in content from other Nur-names written in Chagatai Turkish. The creation or transmission of Nur-ı Muhammedî is not the subject of the work in question. Instead, the entire focus of the manuscript is on the virtues of the Nur-name, emphasizing the value of reading or carrying it.

The usage of the first-person singular pronoun and its suffix in the manuscript, the use of the plural suffix for politeness and reinforcement, the formation of the imperative mood with the plural second person as *-plar*, the simple past tense for the singular third person as *-dılar*, the simple past tense for the plural third person as *-pturlar*, the present tense for the plural second person as *-rsizler*, and the future-desiderative tense for the plural second person as *-ğaysizler*, as well as the use of the genitive case suffix as *+nl*, and the presence of both foreign and Turkish words with affixes that could disrupt linguistic harmony are in line with the post-classical period of Chagatai Turkish, New Uyghur and Uzbek Turkish. In this regard, it can be said that the manuscript was written at least after the 17th century.

Kaynakça

- Açık, T. & Kaçar, M. (2013a). Sultan I. Ahmed'e sunulan Nur-ı Muhammedî konulu bir eser: Nûr-nâme. *Turkish Studies*, (8)1, 1742-1780. doi: 10.7827/TurkishStudies.4323
- Açık, T. & Kaçar, M. (2013b). *Cafer İyânî Bey Nûr-nâme varlığın incisi*. İstanbul: Büyüyenay Yay.
- Akman, M. (2011). Hakikat-i Muhammedî düşüncesi ve bu düşüncenin referanslarını aktaran iki kaynak ve müellifleri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (1)2, 107-131. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasosbil/issue/21786/615345>
- Akın, Hanefi (2008). *Sahih-i Muslim muhtasarı*. İstanbul: Polen Yay.
- Aydar, H. (2019). Mevlitler bağlamında Osmanlı din kültürünü besleyen eserlerde Nûr-ı Muhammedî anlayışı ve diğer bazı kültürlerdeki benzer düşüncelerle mukayesesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 19(2), 547-587. doi: 10.33415/daad.479499
- Çınar, F. (2016). *Mustafa Takî Efendi, varlığın nuru, Târîh-i Nûr-ı Muhammedî*. İstanbul: Büyüyenay Yay.
- Çınar, M. (2014). *Nur-ı Muhammedî inancının ortaya çıkışı ve kaynakları*. İstanbul: Rağbet Yay.
- [GD] Darменова, G. (2021). *Çağatayca mecmua-i resâil-i acîbe (inceleme-metin-Türkiye Türkçesine aktarma-dizin-tıpkıbasım)* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- [HD] Dashtl, H. (2017). *Muhtelif sanatlarla ilgili metin çevirisi* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Eckmann, J. (2017). *Çağatayca el kitabı*. Ankara: Türk Dil KurumuYay.
- Erbay, F. (2021); Kitâb-ı garîbî'nin dil özellikleri, *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 51, 165-181. doi: 10.21563/sutad.984638
- Güler, Z. (2006). Yunus Emre'nin Nur-ı Muhammedî anlatımının Türk yaratılış destanlarıyla benzerliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16/2, 63-72. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/71995>
- İdiz, F. (2014). Tasavvufta hakikat-i Muhammediye meselesi ve Mesnevî'den örnekler. *Ekev Akademi Dergisi*, 59, 179-199. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71552/1151386>
- Kadioğlu, İ. (2016). Muhyî ve Hakikat-i Muhammediye Kasideleri, *Littera Turca, Journal of Turkish Language and Literature*, 2(1), 205-228. doi: 10.20322/lt.89227
- Kolikipınar, M. (2023). *Çağatayca Bir Dinî Hikâyeler Mecmuası, Giriş-Metin-Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım* (Doktora tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Kuru, Esra (2013). *Cafer İyânî'nin Nûr-nâme'si (inceleme-metin)* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Ocak, A. Y. (1996). Fütüvvetnâme. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 13 s. 264-265, İstanbul: İsam Yay.
- Öger, A. (2022). Uygurlarda geleneksel meslekleri konu alan Çağatayca bir eser: kitâb-ı garîbî. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 104, 453-470. doi: 10.34189/hbv.104.025.

- Ölker, P. (2021). Çağatay Türkçesiyle yazılmış bakırcılık risalesi, Risâle-i misgerlik. *Prof. Dr. Orhan Yavuz Armağanı*, Konya: Palet Yay.
- Ölker, G. & Ölker, P. (2022). Çağataycadaki zamir+edat bağlantısında ilgi durum eki +nI: Du'â-yı Habîb-nâme Örneği. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6/4, 1487-1506. doi: 10.34083/akaded.1198113.
- [ÖÖ] Ölker, P. & Ölker, G. (2023). Çağatay Türkçesiyle yazılmış Nur-name. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 75, 7-27. doi: 10.32925/tday.2023.93.
- [AÖ] Özer, A (2014). *Molla Muhammed Zaferbek Muhammed Oğlu "Nur-name" (inceleme-metin-dizin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, SBE, Türkoloji ABD, Bişkek/KIRGIZİSTAN.
- Öztürk, R. (1994). *Yeni Uygur Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Öztürk, R. (1997). *Uygur ve Özbek Türkçelerinde fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Öztürk, R. (2005). *Özbek Türkçesi el kitabı*. Konya: Çizgi Kitabevi
- Palabıyık, M. H. & Kalkandelen, A. H. (2018). Büyük Türkmen şairi Mahtumkulu'nun şiirlerinde Hz. Peygamber. *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 61, 225-242. doi: 10.14222/Turkiyat3823
- Parlatır, İ. (2017). *Açıklamalı İslâmî terimler sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay.
- Ünlüsoy, K. (2020). *Anadolu'da Hz. Ali tasavvurları (XIII.-XVI. Yüzyıllar)*. Ankara: TTK Yay.
- Yücel, E. S. (2022). *Mustafa Takî Efendi, târîh-i nûr-ı Muhammedî*. Ankara: Sonçağ Akademi Yay.